

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

«Ἡρώ και Λέαντρος»

Τὸ Β. Θέατρο ὕστερα ἀπὸ τὴν «Ἀρτεμισίαν» καὶ τὸν «Κατάσκοπον», ποῦ τιτλοφορήθηκε στὸ πρόγραμμα αἰσιόχοι κωμῳδία καὶ ποῦ μολοντοῦσι δὲν εἶχανε παρὰ μὴ κοινωπάτη φάρα, μὲς εἰδὼς μίαν τραγωδίαν τοῦ C. Grillparzer. Ὁ αὐστριακὸς ποιητὴς εἶναι ἤδη ἀρετὰ γνωστὸς ἀπ' τὴν περσονὴν παραστάση τῆς «Προμηθεύς» του, ὅπου γραφτὴ κανε πολλὰ πρὸς περιοδικὰ καὶ φημερίδες γι' αὐτόν, καὶ τὸ ἔργο του ὅστε κάθε ἐξήγησις εἰδῶ καπανταίε περιττὴ. Τὴν «Ἡρῶ καὶ Λέαντρος» ἔγραψε στὰ 1831 ὅταν εἶχε ἄνοιξις πιά ἡ ποιητικὴ του ψυχὴ καὶ τὴ Τέχνη του ἀρχίζε νὰ παίρνῃ τὴν τελειωτικὴ μορφή της. Πολὺ πρὶν, στὰ 1817, σὲ ἡλικίαν μόλις 26 χρονῶν εἶχε γράψῃ τὴν «Προμηθεύς», τὸ ἔργο δηλαδὴ ποῦ ἀνῶμα σήμερα θεωρεῖται ὅχι μοναχὰ τ' ἀριστοῦργημα του, μὰ καὶ ἐν' ἀπ' τ' ἀριστοῦργήματα τοῦ αἰῶνα. Τὸ Β. Θέατρο παρουσιάζονταί καὶ πάλι ἔργο-σου μὲ τὴ δυνατὴ ἐπιμέλεια στὸ παίζιμο καὶ στὴ σκηνοθεσίαν, πρὸ πάντων ὅμως μὲ τὴ γλυκύλαλη καὶ μεγαλόδοτην μεταφρασίν τοῦ Χατζόπουλου, ἡμολογοῦμε ὅτι μὲς δίνει καὶ μίαν ἐξαίρησι βραδὴ ἀνεμέσα στὸ τόσο πλῆθος τῶν ἀμαρτωλῶν.

Ἡ τραγικὴ ἱστορία τῆς Ἡρώς καὶ τοῦ Λέαντροῦ εἰδὼς ὅλη στὸν Grillparzer νὰ πλέξη μίαν ὑπέροχην τραγωδίαν ζωῆς καὶ ἀγάπης. Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποῦ ἡ Ἡρῶ δίνει τὸν αἰώνιον ἔρκο τῆς ἱερείας καὶ βλέποντας γονατιστὸ μπροστά της τὸ Λέαντρο αἰστανέται τοῖς πρώτοις παλμοῖς τοῦ νιογέννητου ἔρωτά της, ὡς τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου της μπρὸς στὸ πτώμα τοῦ πόλεμο-απημένου της, ἡ τραγωδία ἰλόκληρη εἶν' ἓνα κύμα ζωῆς ποῦ σπαραξί ἀπὸ πᾶθος, καὶ πᾶνταίε σὲ σκηνῆς γεμάτες ἀπὸ σκηναϊκὸ μεγαλεῖο καὶ πόηση. Ἡ τραγικὴ ἀπλότητις—στὸ γνῶρισμα τῆς κληθινῆς τραγωδίας—διακρίνει τὸ ἔργο, ἐνωμένη μὲ κάποια μοιραϊκὴν γαλήνη ποῦ δίνει στὰ πρόσωπα τοῦ Grillparzer ἕναν ἴμενος ποιητικὸ τόνο ζωῆς, καὶ δημοσιεύει ἀπ' τ' ἀγάλισμα αὐτοῦ τῆς τραγικῆς μουσικῆς μὲ τὸν ὑστερικὸ μυστικισμό, τὴν ἰδιαίτην ἐκείνη κίτησι τῆς ζωῆς ποῦ ἀφίνει στὸ θεατὴ βαθεῖαν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ μοιραίου τῶν ἀνθρώπων. Ὑπάρχοντες μέρη στὸ ἔργο ποῦ ὁ ποιητὴς φτάνει στὸ ὕψος τῆς ἀρχαίας τραγωδίας ὅταν μὲ τὸ ἀπλό τῶν δραματικῶν μέσων καταβῆναι νὰ παρουσιῇ σὴ σκηνῆς τραγικῆς δυνάμεις καὶ σκηναϊκῆς μεγαλοπρέπειας χωρὶς καθόλου νὰ ξεφύγῃ ἀπ' τὴν ψυχὴ τοῦ μῦθου, καὶ τότες ἔχει πνοὴς Αἰσχύλειος.

— Ἀγρυπνοῦσε ἡ ἱερεῖα—λέει ὁ φύλακας τοῦ ναοῦ—καὶ τριγύρω ὄλ' ἀγρυπνοῦσαν... οἱ πέτραι, τὰ δέντρα, οἱ βράχοι, ὅλος ὁ τόπος...

Καὶ ὁ θεὸς τῆς Ἡρώς—ὁ ἱερεὺς—πιστεύει δὲν πιστεύει ὅτι ἡ ἀγνὴ καὶ ἀμίαντη ἱερεῖα ἀγρυπνοῦσε γιὰ τὸν ὠραῖο νεὸ τῆς ἀντικρινῆς παραλίας. Φωνάζει τὴν ἀκούουθὸ τῆς Ἰάνθη καὶ τὴ ρωτᾷ. Αὐτὴ δὲν ξέρει, δὲ θέλει νὰ πῇ τίποτα. Καὶ ὅταν ζητᾷ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ἡρῶ νὰ τοῦ πῇ τί ἔστρεψε τὴ νύχτα, ἡ περὶφανὴ ἱερεῖα ἀδιάφορη, μεγαλόπρεπη, βαθεῖαν κρῦβοντας τὸ αἰσθητὴ τῆς, οὔτε ἀπαντᾷ καν... ὅλος ὁ νοῦς της καὶ ἡ ψυχὴ της εἶναι σὲ κείνον... ὅλα τὰλλα τῆς φαίνονται τόσο ἀσήμαντα! Καὶ ἀργότερα ὅταν ἐπιτίθει ὅτι ὁ λατρετὸς της σῶθηκε ἀπ' τὴ φοιχτὴ τραυμῆ τῆς νύχτας, ἐνῶ ἐκείνος παρὰ κάτω μὲς τὰ φύκια κίτταται πτώμα,

τὰ λῶγια της γεμάτα τραγικὴ εἰρωνεία ἀντηχοῦνε πένθημα καὶ κἀνονε τὴν ὑπέροχην σκηνὴν ἀπ' τὶς ὠραϊότερες τοῦ ἔργου γεμάτη ποιητικὴ ὁμοιοπαρὰ καὶ τραγικὸ μεγαλεῖο. Οἱ τελευταῖαι εἰκόνες τῆς τραγωδίας κρῦβονε τὴσιν ἰδύναμιν καὶ σπαραξί ἀπὸ πᾶση λαχτάρα ἔρωτα καὶ ζωῆς, ποῦ πρέπει πολλὰς φορὰς νὰ τὶς-δῇ καὶ νὰ τὶς ἀκούσῃ κακὴς γιὰ νὰ πῇ ὅτι καταβάθα τὶς ἐνωσε καὶ τὶς αἰστανῆλα. Ἡ στιγμὴ ποῦ ἡ Ἰάνθη βρῖσκει τὸν πλοῦ μὲς τὰ κλαδιά καὶ τὸ λέει τῆς Ἡρώς, αὐτὴ ἀρχίζει νὰ ὑποπτεύεται, εἶναι σχεδὸν βεβαίη γιὰ τὸ τραγικὸ τέλος καὶ ὅμως θέλει νὰ διώξῃ τὴ βεβαίητητα, νὰ κρεμασθῇ ἀκόμα ἀπὸ μίαν ἀδύνατη ἐλπίδα, νὰ μὴν πάρῃ ἔξωθεν τὴ μεγάλη ἀπόφαση καὶ ἀφίτησιν τὴν ἐδῶν της νὰ ξεσπᾷ καὶ νὰ τὴν πλημμυρίσῃ. Καὶ τότε σιγολέει κάτι λόγια ἡσυχα, ἡρεμα ποῦ κρῦβον ὅμως τὴν ἀπελπισίαν καὶ λέγονται μοναχὰ στὴν ἔκρη κάποιος μεγάλης ἄβυσσος. Καὶ ἀργότερα ὅταν μπροστὰ στὸν ἱερεῖα θεῖο της καὶ δουλοφῶνο καὶ λατρετὸς της Λέαντροῦ ἀφίνει τὴ μεγάλη πηλοσύτη νὰ ξεσπᾷ, τὰ λέει ὅλα, τίποτα δὲν κρῦβει, ἔλαφρῶναι τὴν καρδίαν της, ἀφίνοντας χαίτερον τὴν πολυθαλασσιμένην ψυχὴν της καὶ πῇ τὸν ἔπειρο πῶθός της. Ἐἰς στιγμῆς εἶναι κείνης; Πῶς νοιῶθαι κανεὶς τὴ μεγάλη δύνάμιν τῆς τραγωδίας... τὸ σπᾶμα κατακτεῖσται, ἡ ψυχὴ τὰ λέει ὅλα... ἡ ψυχὴ τὰ ἀιστάνεται!

Τώρα λέγα γιὰ τὴν ὑπόκρισιν τῶν ἡθοποιῶν. Ἡ δεσποινίδα Μαρίκα Κοτοπούλη φαίνεται πᾶς καὶ πολὺ μελέτησε τὸ ρόλο της καὶ βαθεῖαν τὸν ἐνωσε, γιὰ τοῦτο καὶ πιστὴ τὸν ἀπόδωκε μὲ τεχνικὴ δύνάμιν, καὶ μὲ πόηση παρθεναϊκὴ, μπερούμε νὰ ποίμε, τὸν ἐπλάσε. Στὶς πρώτες πράξεις πολὺ φυσικὰ καὶ ἀπλὰ μὲς εἰδεῖς τὸ ζωντανεῖα τῆς σκηνῆς καὶ δειλῆς ψυχῆς ἀπὸ κάποια πρωτογνώριστα αἰσθητῆματα, καὶ τὸ βαθύτατον ἔρωτά της ὕστερα μὲ πολὺ πολὺ πάθος καὶ ζωὴ μὲς τὸν φανέρωσε, καθὼς καὶ στὸ τέλος στὸ θάνατο τοῦ Λέαντροῦ ἔπαξε μὲ τῆσιν καὶ φυσικότη πολὺ ἱκανοποιητικὴ. Ἡ φωνὴ της γλυκεῖα καὶ δυνατὴ ἔχει στιγμῆς ποῦ δίνει στὸ παίζιμό της, πρὸ πάντων σὲ σκηνῆς λαχτάρας ἱεραικῆς καθὼς στὸ μονόλογό τῆς 3ης πράξης, μὲν ὁμοιοπαρὰ ἀφάνταστη καὶ μίαν ἐντύπωσιν ἔσθυσαν. Τώρα, ἂν πολλὰς φορὰς ἡ ὑπόκρισιν της χάνει καταστάντας σ' ἀπαγγελία, ἢ ἂν ἄλλοτες τὸ παίζιμό της γίνεταί κάμποσο μονότονον καὶ μονοκόμματο καθὼς εἰσέθηκε μίαν δὺο φορὰς, στὸ ρόλο τῆς Ἡρώς, αὐτὰ εἶν' ἐλαττώματα ποῦ σὲ μίαν τόνο νέα τεχνίτη δὲν ἔχοντες καὶ μεγάλῃ σημασίαν. Ἐμεῖς ὀφείλομε νὰ ὁμολογήσομε ὅτι στὶς τελευταῖαι εἰκόνες τοῦ ἔργου μοναχὰ μίαν ἀρίστην πρώτην γραμμὴν μὲς μπορούσε νὰ γιορῆσῃ τὴ σκηνὴ καὶ νὰ κρατήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ θεατῆ ἀτάραχην τὴσιν ὥρα. Καὶ ἡ δεσποινίδα Κοτοπούλη τὸ κατόρθωσε χωρὶς νὰ φαίνεται πᾶς βιάζει τὸν ἑαυτὸν της στὴν ὑπόκρισιν.

Ἡ μοιραϊκὴ τῶν ἄλλων ρόλων μετριωπάτη, σχεδὸν κακὴ. Ὁ Λέαντρος ἀκαταλληλότατος, χωρὶς πλαστικὴς στάσεις, χωρὶς λυγρότητα φωνῆς. Κρίμα ὅτι ὁ κ. Λοῦνης—πολὺ καλὸς ἡθοποιός—δέχτηκε νὰ παίξῃ ρόλο ἐντελῶς ἀπαίριαστο γι' αὐτόν. Ὁ Ναύκληρος—Μέγγουλας ἐπαίξε μοναχὰ γιὰ νὰ παίξῃ, τίποτα περισσότερο. Ὁ Περίδης—ἱερεῖας, οὔτε καλός, οὔτε κακός, ἡ δὲ μητέρα τῆς Ἡρώς κατέστρεψε μὲ τὸ παίζιμό της τὴν ὠραία σκηνὴν τῆς 1ης πράξης μετὰ αὐτῆς καὶ τῆς κόρης της. Ἐκείνος ποῦ ὕστερα ἀπ' τὴν Κοτοπούλη κράτησε τὸ μικρὸ τοῦ ρόλου, μὲ πολλὴ Τέχνη καὶ φυσικότητα εἶναι ὁ φύλακας τοῦ ναοῦ—Μουστάκας. Ἡ Μετάφρασις! Μήπως ὑπάρχει καὶ ἕνας μοναχὰ ποῦ νᾶχει ἀντίθετη γνώμη,

ὅτι ἡ μετάφρασις, γεμάτη ζωὴ καὶ πόηση, βαθεῖα καὶ ἀριστοῦργηματικὴ, εἶταν ἡ μόνη ποῦ μπορούσε νὰ ντύσῃ τὴν τέχνην τοῦ Grillparzer;

A. ΣΙΓΑΝΟΣ

Σ. Γ. Εἶχα γράψῃ πιά τὴν ἐντύπωσίν μου ἀπ' τὴν τραγωδίαν ὅταν διάβασα στὸ «Ἄστυ» ἓνα κῆρο τοῦ Δημητ. Ἀναστασόπουλου τοῦ Ἀθηναίου μὲ τὸν περίεργον αὐτὸ τίτλο: «Μουσικός ὁ Ἕλληνας καὶ Γριλλπαρτσερ ὁ Γότθος». Εἰς τὴν ἀλλόκοτη αὐτὴ κρίσιν—γιατὶ πρόκειται περὶ κρίσεως καὶ μάλιστα σοβαρῆς—λέγονται πολλὰ καὶ διάφορα πράγματα ποῦ μπορούσε κανεὶς ἄρα καὶ ἀμέσως νὰ τὰ χαραχτήρῃσιν ἐξωφρενικὰ, ἴσως καὶ ἀνόητα, ἂν δὲν προλάβαινε ἡ σκέψις ὅτι ὁ κ. Ἀθηναῖος γράφει κατὰ πάσα πιθανότητα σὲν πληρεξούσιος τῶν Ῥωμαίων Βιομηχανῶν τῆς τραγωδίας. Ἐτοῖ δὲν ἔχομε τὸ δικαίωμα οὔτε νὰ γελᾶσμε καν γιὰ τὴν πολυπεριεργὴ ἀντίληψιν τοῦ κριτικοῦ, ποῦ οὔτε λίγο οὔτε πολὺ χαρακτηρίζει τὴν τραγωδίαν αἰσιόχο βλακεῖαν καὶ τὸν ποιητὴ τῆς ἀρχαίας καὶ βλᾶκα δραματικῆς. Ἐχομε ὅμως καθήκον νὰ γράψομε εἰδῶ, ἀπ' τὶς στίλλες τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς ποῦ δὲ γνῶρισε ποτὶ ὀπισθοβουλίας καὶ τέτοιου εἶδους κακοπιστες ἀνοησίες, τὴν καθαρὴν ἰδέαν ποῦ μὲς ἐνέπνευσε ἡ θεοσώτατη αὐτὴ κρίσιν, ποῦ ἂν δὲ γράφτηκε γιὰ νὰ ρεκαλαμῆρῃ τὸ συγγραφεῖ τῆς, ὅτι μοναχὸς αὐτὸς τὰ ἔβλεπε μὲ τοὺς κριτικούς τῆς Εὐρώπης καὶ ἀποτέλλεσε κριτικὴ μονάδα καθὼς ταυριάζει σ' ἓνα μεγαλοφάνταστο κριτικὸν, γράφοντα ἔξωπαντος γιὰ νὰ δηλητηριάσῃ τὴ λαμπρὴν ἐντύπωσιν ποῦ προξένισε στὸ κοινὸ ἡ τραγωδία ὕστερα ἀπ' τὶς στεφανομένης ἀηδίας τῆς ἀνοητοπάτης «Ἀρτεμισίας». Δὲν ἔχομε τὴν ἀξίωσιν νὰ βγοῦμε ὑποεπισπιστες ἢ συνήγοροι τοῦ Grillparzer, γιατί αὐτὸ ἔβλεπε κάμποσο ἀστείον, γιὰ τοῦτο καὶ δὲν πιάνομε ν' ἀναίρεσομε μίαν μὲ μίαν τὶς σοφῆς κρίσεως τοῦ κ. Κεχναίου καὶ νὰ δειξομε πόσο σοριστικὰ καὶ κακόπιστα ἐξετάζει τὴν τραγωδίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ θὰ τὸ κάνομε ἂν ὁ μοναδικὸς κριτικὸς ἐκκολληθῆσῃ νὰ νομιζῇ ὅτι ἡ κρίσιν ποῦ ἔγραψε ἔχει κάποια σοβαρότητα μεγαλότερη ἀπ' τὶς συνηθημέναις ἐκείνης ποῦ κατασκευάζει, κατ' ἀποκοπὴν, μὲ τόσο ζῆλοστο τουπέ.

A. Σ.